

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΥΝΗΓΕΤΙΚΗ ΦΤΩΧΕΙΑ

(Δημοσιεύτηκε αρχικά στην ετήσια έκδοση Παν-Θήρας 2004)

Χρήστος Κ. Σώκος
sokos@hunters.gr

«Η Νομοθεσία περί Θήρας που ισχύει σήμερα, χρονολογείται από την προπολεμική εποχή και δεν καλύπτει τις σημερινές αξιώσεις περί του τρόπου ασκήσεως του κυνηγίου».
(Μπλατσούκας 1960, Δασικά Χρονικά)

Περίληψη

Οι Έλληνες κυνηγοί εισήλθαν στον 21^ο αιώνα με λιγότερους κυνηγοτόπους και θηράματα. Αιτίες είναι η υπερεκμετάλλευση των φυσικών πόρων, η υφαρπαγή των χρημάτων των κυνηγών και η τραγελαφική διαχείριση της θήρας. Στο άρθρο αυτό επιχειρείται μια προσέγγιση των αιτιών της κυνηγετικής φτώχειας, διανθισμένη με αναφορές και στοιχεία από τον κυνηγετικό και δασολογικό τύπο του περασμένου αιώνα.

Η ποιότητα ζωής του Έλληνα βελτιώθηκε – περισσότερο όσον αφορά τα προσωπικά αγαθά – διότι για τα κοινά αγαθά δεν διαπιστώνεται ανάλογη πρόοδος. Όχι επειδή είναι λιγότερο σημαντικά, αλλά γιατί ως κοινά δέχονται λιγότερη φροντίδα. Ο κανόνας αυτός ισχύει και στον τομέα της θήρας.

Ένα ταξίδι στον χρόνο με σκοπό τη διερεύνηση των κυνηγετικών προσωπικών αγαθών θα δείξει ότι ο προπάππος Έλληνας κυνηγός κρατούσε ένα εμπροσθογεμές, ενώ το δισέγγονο κρατά το αλληλεπίθετο ή την καραμπίνα. Ο σκύλος του προπάππου δεν ήταν επιλεκτικής εκτροφής, ούτε έτρωγε ειδική τροφή υψηλής ενέργειας για να έχει δύναμη στο βουνό. Επίσης, τα πόδια ή το «τετρακίνητο» του προπάππου δεν του επέτρεπαν να έχει πολλές επιλογές κυνηγοτόπου, αντίθετα, το δισέγγονο με το 4×4 πολλών αλόγων, φτάνει σε όποια άκρη της ελληνικής γης θέλει (ακόμα και αν αυτή επεκτάθηκε). Παρά τις σημαντικές αυτές βελτιώσεις ή διευκολύνσεις, πολλοί σύγχρονοι κυνηγοί θα προτιμούσαν να βρίσκονται στην εποχή του προπάππου τους. Γιατί άραγε;

Διότι όσον αφορά το κοινό αγαθό της θήρας, δηλαδή το θήραμα και τον κυνηγότοπο δεν διαπιστώνεται βελτίωση, ούτε καν σταθερότητα. Τουναντίον μάλιστα, παππούς, πατέρας και εγγονός υποστηρίζουν ότι δεν θα γνωρίσει ο απόγονος ανάλογες κυνηγετικές εμπειρίες, και ας κουβαλάει με το σύγχρονο «κάρο» του – ένα κάρο μαραφέτια.

Μερικά από αυτά τα δισέγγονα είδαν και απόειδαν και μέσω της μεθόδου των προσωπικών αγαθών βρήκαν λύση – το κυνήγι στο εξωτερικό. Ο κυνηγετικός τύπος συχνά φιλοξενεί άρθρα αυτών των δισέγγονων για το κυνήγι και τη διαχείρισή του στο εξωτερικό. Οι αρθρογράφοι περιγράφουν με θαυμασμό τον πλούτο της θηραματοπανίδας και την υψηλή ποιότητα θήρας στις χώρες που επισκέφθηκαν. Όσον αφορά τα δισέγγονα-αναγνώστες, αυτά αισθάνονται ότι μειονεκτούν από τη στιγμή που γεννήθηκαν Έλληνες. Διαπιστώνουν ότι τα κυνηγοτόπια τους είναι ασυγκρίτως φτωχότερα σε σχέση με τα κυνηγοτόπια του εξωτερικού και ότι έχουν αναδείξει σε πρωταθλήτρια των θηραμάτων την τσίχλα (όπου οι προπαππούδες και παππούδες τους δεν καταδέχονταν να ντουφεκίσουν). Ποιες είναι όμως οι αιτίες που κατάντησαν τους Έλληνες κυνηγούς... μειονεκτικούς; Μια περιληπτική προσέγγιση των κυριοτέρων εξ' αυτών επιχειρείται στη συνέχεια.

1. Η χρόνια εκμετάλλευση και η υπερεκμετάλλευση των φυσικών πόρων

Η (υπερ)εκμετάλλευση των φυσικών πόρων στην Ελλάδα ξεκίνησε χιλιетιές πριν ξεκινήσει στην Αμερική και σε άλλες περιοχές του κόσμου. Αρχαίοι Έλληνες συγγραφείς, όπως ο Όμηρος, ο Πλάτων κ.α., βεβαιώνουν ότι υπήρχαν δάση τα οποία κάλυπταν όλο το χώρο της πατρίδας μας από την υπαλπικτή ζώνη μέχρι τη θάλασσα. Η προοδευτική αύξηση του πληθυσμού πολλαπλασίασε τις ανάγκες σε καλλιεργήσιμη γη και σε ξύλο με αποτέλεσμα την καταστροφή των δασών και την υποβάθμιση των εδαφών. Από τον 4^ο και 5^ο αιώνα π.Χ. ακόμη ο Ύμηττός και η Πάρνηθα είχαν αποψιλωθεί και είχε αποκαλυφθεί, κατά τον Πλάτωνα, το υποκείμενο πέτρωμά τους σαν «νοσήσαντος σώματος οστά».

Η υποβάθμιση των εδαφών και της βλάστησης της Ελλάδας συνεχίζεται μέχρι και σήμερα. Η υπερβόσκηση από τα αγροτικά ζώα, οι πυρκαγιές και οι λανθασμένες καλλιεργητικές πρακτικές αποτελούν τις κυριότερες αιτίες που προκάλεσαν και προκαλούν την ερημοποίηση στο 1/3 περίπου της έκτασης της χώρας. Όσον αφορά τους υδροτόπους αυτοί υπέστησαν τις μεγαλύτερες καταστροφές μόλις τον αιώνα που πέρασε. Έχει βρεθεί, ότι στη βόρεια Ελλάδα αποξηράνθηκε το 60% του συνολικού εμβαδού των υδροτόπων.

Οι παραπάνω δραστηριότητες του ανθρώπου είχαν επιπτώσεις για την κατοικία (ενδιαίτημα) των θηραμάτων και κατά επέκταση για τους πληθυσμούς τους. Άμεση επίσης ήταν η επίδραση του ανθρώπου με την υπερθήρευση και τη λαθροθήρα. Πολλές αναφορές υποστηρίζουν κάτι τέτοιο για είδη όπως το ελάφι και τον κολχικό φασιανό. Η εξαφάνιση επίσης του αγριόχοιρου στην Πελοπόννησο πιθανολογείται ότι συνέβη κατά την επανάσταση του 1821. Οι αγωνιστές είχαν κατακλύσει τα βουνά του Μοριά και λογικό είναι να στρέφονταν με κάθε μέσο στη σύλληψη των αγριόχοιρων.

Συμπέρασμα: οι πρόγονοί μας άφησαν «χρέη» ή διαφορετικά «αμαρτίαι γονέων παιδεύσουσι τέκνα». Εντούτοις, ο Γερμανός θηραματολόγος Χανς Μπένκε στην έκθεσή του για την ανάπτυξη της θήρας στην Ελλάδα αναφέρει το 1972: «Ολόκληρος ο ελληνικός χώρος, τον οποίον επεσκέφθην αποτελεί, αναλόγως του είδους του θηράματος, έναν καλόν έως πολύ καλόν και εις ωρισμένας περιπτώσεις άριστον βιότοπον». Κάνοντας αποδεκτή την άποψη αυτή, διαπιστώνεται ότι η ελληνική φύση, παρά τα τραυματά της, μπορεί να θρέψει ακόμα θηράματα. Άλλωστε σε γειτονικά κράτη, όπως η Ιταλία και η Ισπανία, όπου και εκεί άρχισε η εκμετάλλευση των φυσικών πόρων από πολύ νωρίς, έχει επιτευχθεί η αύξηση των πληθυσμών και η θήρευση του ελαφιού και του ζαρκαδιού ακόμα και σε ξηροθερμικές περιοχές με θαμνοτόπια και ελαιώνες. Αποδεικνύεται έτσι ότι πρέπει να αναζητηθούν και αλλού οι αιτίες της κυνηγετικής φτώχειας.

2. Η υφαρπαγή των χρημάτων των κυνηγών

Οι Αμερικανοί πρόλαβαν μέσα σε λίγους αιώνες να αφήσουν και αυτοί «χρέη» (υπερθήρευση βίσωνα και υδροβίων, αποξηράνσεις υδροτόπων). Οι κυνηγοί των ΗΠΑ δεν έμειναν με σταυρωμένα τα χέρια. Οι παπιοκυνηγοί για παράδειγμα, δημιούργησαν τη δραστήρια οργάνωση Ducks Unlimited και από το 1934 πληρώνουν ένα ειδικό ένσημο (Duck Stamp) αποκλειστικά για τη διαχείριση των υδροβίων.

Στην Ελλάδα αντίθετα, οι διατάξεις περί θήρας του 1884 και του 1928 δεν είχαν ως σκοπό την ανάπτυξη της θηρευτικής οικονομίας μέσω της αύξησης των πληθυσμών των θηραμάτων. Σκοπός τους μάλλον ήταν η οικονομική εκμετάλλευση του κυνηγού. Στους κρατικούς προϋπολογισμούς και απολογισμούς η θήρα αναφέρονταν μόνο στη στήλη των εσόδων. Ο Φιλ. Γεωργαντάς γράφει στα

«Κυνηγετικά Νέα» τον Νοέμβριο του 1931: «Οι τεταγμένοι να εναρμονίζωσι πάντας τους παράγοντας μιας χώρας προς το αληθές συμφέρον αυτής, τοιαύτην είχαν αντίληψην περί του ουσιώδους τούτου παράγοντος, του κυνηγίου. Δι' αυτούς μίαν μόνον όψιν τούτο είχαν ενδιαφέρουσαν, την άποψιν της φορολογικής εκμεταλλεύσεως, χωρίς να εξετάζεται, ότι συν τη εκμεταλλεύσει ενυπάρχει και η υποχρέωσις και το καθήκον της μερίμνης και περί του αντικειμένου της εκμεταλλεύσεως...». Η ίδρυση βέβαια ειδικού ταμείου θήρας για φιλοθηραματικούς σκοπούς αποτελεί αίτημα των κυνηγών το οποίο καταγράφεται από το 1926 στα συμπεράσματα του πρώτου τοπικού (βόρεια Ελλάδα) κυνηγετικού συνεδρίου στη Θεσσαλονίκη.

Μια σοβαρή προσπάθεια για την ανάπτυξη της θήρας ξεκίνησε πολλά χρόνια αργότερα, το 1969, με τη δημιουργία του Κεφαλαίου Θήρας και την πρόσληψη θηροφυλάκων. Το 1970 εισπράχθηκαν από το Υπουργείο Γεωργίας 55.335.801 δρχ., τα δε έξοδα για τη θήρα ήταν 53.378.500 δρχ., δηλαδή όσα περίπου εισπράχθηκαν από τους κυνηγούς καταβάλλονταν πάλι στους ίδιους, το ίδιο έτος με φιλοθηραματικά έργα, όπως άλλωστε όριζε το Ν.Δ. 86/69. Συγκεκριμένα δαπανήθηκαν 14.155.000 δρχ. για τη θηροφυλακή, 18.486.000 δρχ. για τη θανάτωση των αρπάγων, 20.044.500 δρχ. για τα εκτροφεία θηραμάτων και 693.000 δρχ. για λοιπά έξοδα.

Μετά από λίγα έτη όμως, η συμφωνία αυτή μεταξύ κυνηγών και κράτους παραβιάστηκε. Από το 1976 υπάρχουν δημοσιεύματα στον κυνηγετικό τύπο σύμφωνα με τα οποία τα χρήματα του Κεφαλαίου Θήρας δεν διατίθενται εξολοκλήρου για τον σκοπό που εισπράχθηκαν, αλλά διοχετεύονται αλλού. Τότε ήταν δύσκολες εποχές για τη χώρα (χαρακτηριστικό είναι ότι το 1976 η τότε Κυνηγετική Ομοσπονδία Βόρειας Ελλάδας προσέφερε χρήματα για την αγορά πολεμικού σκάφους), οπότε ίσως να δικαιολογείται σε ένα βαθμό η στάση αυτή από το κράτος. Τι έγινε όμως τις επόμενες δεκαετίες όπου επήλθε ισορροπία;

Το θολό τοπίο στη διαχείριση των χρημάτων των κυνηγών συνέχισε να υφίσταται μέχρι που το κράτος νομιμοποίησε την αυθαιρεσία του! Στην παράγραφο 1 του άρθρου 265 του Ν.Δ. 86/69 αναφέρεται: «Οι ως άνω πόροι διατίθενται προς εκπλήρωσιν φιλοθηραματικών σκοπών και άσκησιν της θηραματικής πολιτικής, απαγορευομένης απολύτως της καθ' οιονδήποτε τρόπον διαθέσεως των πόρων ταύτης δι' ετέρους σκοπούς». Το ανωτέρω εδάφιο **αντικαταστάθηκε το 1988 (ν.1790/1988)** με το εδάφιο: «Οι ως άνω πόροι διατίθενται με απόφαση του Δ.Σ. του Κ.Τ.Γ.Κ. και Δασών, αποκλειστικά για την εκπλήρωση φιλανθρωπικών σκοπών, την άσκηση της θηραματικής πολιτικής και για την αντιμετώπιση δαπανών, προστασίας από πυρκαγιές».

Το 1988 ίσως να μην έγινε αντιληπτό ότι στην παράγραφο 4 του άρθρου 265 του Ν.Δ. 86/69 επαναλαμβάνεται ότι: «Σκοπός του Κεφαλαίου Θήρας είναι η παροχή των οικονομικών δυνατοτήτων προς διατήρησιν, διαφύλαξιν και αύξησιν του θηραματικού πλούτου της χώρας δια της λήψεως των ενδεδειγμένων μέτρων...». Έπρεπε να συμπληρωθεί λοιπόν, και **συμπληρώθηκε το 1998 (ν. 2637/1998)** με: «Σκοπός του Κεφαλαίου Θήρας είναι η παροχή των οικονομικών δυνατοτήτων προς διατήρηση, διαφύλαξη και αύξηση των πληθυσμών των θηραμάτων και λοιπών ειδών της άγριας πανίδας κατά περίπτωση δε και της αυτοφυούς γλωρίδας, καθώς και των βιοτόπων, δια της λήψεως των ενδεδειγμένων μέτρων...». Στον απολογισμό των δραστηριοτήτων των Δασικών Υπηρεσιών της περιόδου 1987-2001 αναφέρεται πως τα έσοδα της θήρας ανήρθαν σε 25.672.635.451 δρχ., τα δε έξοδα ανήρθαν σε 12.441.244.000 δρχ. (**Πίνακας**). Που πήγαν άραγε οι υπόλοιπες 13.231.391.451 δρχ.;

Το 2003 διαδραματίζεται μια τραγική εξέλιξη για την ελληνική θήρα. Σύμφωνα με τον Νόμο 3208/03 καταργείται το Κεφάλαιο Θήρας και τα χρήματα των κυνηγών και η χρηματοδότηση δράσεων για τη θήρα εντάσσονται στον Ειδικό Φορέα Δασών. Στον Ν. 3208/03 αναφέρεται πως: «Οι πόροι του Ειδικού Φορέα Δασών διατίθενται αποκλειστικά για την ανάπτυξη, προστασία και διαχείριση του δασικού και θηραματικού πλούτου και γενικότερα της άγριας πανίδας και αυτοφυούς χλωρίδας, απαγορευμένης της διάθεσης των πόρων αυτών για άλλους σκοπούς». Τα χρήματα δηλαδή των κυνηγών μπορούν να διοχετευτούν ακόμα και στις βιομηχανίες ξύλου! Μήπως αυτή την οικονομική διαχείριση των χρημάτων των κυνηγών αποφάσισαν οι σύνεδροι των τριών Πανελλήνιων Κυνηγετικών Συνεδρίων; Πότε άραγε τα οικονομικά της θήρας διαχειρίστηκαν δικτατορικά και πότε δημοκρατικά;

Συμπέρασμα: οι κυνηγοί ανέλαβαν, χωρίς να ερωτηθούν, την αποπληρωμή επιπρόσθετων δαπανών. Εντούτοις, όσον αφορά τις 12.441.244.000 δρχ. οι οποίες διατέθηκαν για τη θήρα την περίοδο 1987-2001, αυτές φέρνουν στο νου τα λόγια του στρατηγού Μακρυγιάννη: «παρόλο που τρώνε όλα τα θηρία από εμάς μένει και μαγιά». Που επενδύθηκαν όμως τα χρήματα αυτά; Κυρίως στα εκτροφεία και τις Ελεγχόμενες Κυνηγετικές Περιοχές ή διαφορετικά στη διατροφή της... αλεπούς και τον βαρβαρικό τρόπο κυνηγίου (αγγλιστί «put and take»). Αποδεικνύεται λοιπόν ότι πρέπει να αναζητηθούν και αλλού οι αιτίες της κυνηγετικής φτώχειας.

Πίνακας. Εισπράξεις από τη θήρα και οι αντίστοιχες δαπάνες στον τομέα της θηραματοπονίας και ιχθυοπονίας την περίοδο 1987 – 2001. (Πηγή: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων).

έτος	Εισπράξεις (τέλη αδειών θήρας και εισπράξεις από τις Ε.Κ.Π.) Δρχ.	Δαπάνες θηραματοπονίας & ιχθυοπονίας γλυκέων υδάτων Δρχ.	Διαφορά Δρχ.
1987	789.144.285	391.346.000	397.798.285
1988	849.082.155	499.703.000	349.379.155
1989	918.194.982	632.159.000	286.035.982
1990	954.410.860	638.216.000	316.194.860
1991	1.206.888.536	756.803.000	450.085.536
1992	1.707.357.659	843.701.000	863.656.659
1993	1.775.831.158	1.062.837.000	712.994.158
1994	2.014.044.053	1.336.881.000	677.163.053
1995	2.286.915.000	1.419.852.000	867.063.000
1996	2.438.914.598	1.305.484.000	1.133.430.598
1997	2.464.190.835	1.459.607.000	1.004.583.835
1998	2.344.034.985	386.741.000	1.957.293.985
1999	2.208.649.345	437.672.000	1.770.977.345
2000	1.680.982.000	432.927.000	1.248.055.000
2001	2.033.995.000	837.315.000	1.196.680.000
Σύνολο	25.672.635.451	12.441.244.000	13.231.391.451

3. Η τραγελαφική διαχείριση της θήρας

Γνωστό είναι πως το χρήμα αποτελεί κινητήριο δύναμη, αλλά και ο τρόπος διαχείρισής του έχει μεγάλη σημασία. Για τους Έλληνες κυνηγούς η θήρα είναι τρόπος ζωής και για να τη βοηθήσουν δεν αρνούνται να βάλουν το χέρι βαθύτερα στην τσέπη. Απόδειξη σε αυτό αποτελούν η ίδρυση της Ομοσπονδιακής Θηροφυλακής και η χρηματοδότηση ερευνητικών προγραμμάτων και έργων για την αύξηση των πληθυσμών των θηραμάτων. Αρκετές προσπάθειες όμως, σαν πλοίο

βυθίζονται ξυλάρμενες στο πέλαγος της απερισκεψίας. Ένα πέλαγος που το φρουρούν η Σκύλλα του πρωτόγονου νομοθετικού πλαισίου με τη Χάρυβδη της λήθης και της αμάθειας ή χειρότερα της ημιμάθειας.

Ο δασολόγος Β. Μπλατσούκας έγραψε το 1960 στο περιοδικό Δασικά Χρονικά: «Η Νομοθεσία περί Θήρας που ισχύει σήμερα, χρονολογείται από την προπολεμική εποχή και δεν καλύπτει τις σημερινές αξιώσεις περί του τρόπου ασκήσεως του κυνηγιού». Μήπως δεν ισχύει το ίδιο και μετά από μισό αιώνα; Δύο χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι:

- Η τροχοπέδηση της διαχείρισης των θηραμάτων σε τοπικό επίπεδο. Ο Κυνηγετικός Σύλλογος Κομοτηνής στα πλαίσια του προγράμματος βελτίωσης των κυνηγοτόπων χρηματοδότησε τη σπορά 600 στρεμμάτων με ηλιάνθο. Πριν το άνοιγμα της κυνηγετικής περιόδου υπήρξε συρροή κυνηγών από άλλες περιοχές της χώρας, το αποτέλεσμα ήταν ξημερώνοντας η 20^η Αυγούστου οι ντόπιοι να βρουν πιασμένα τα καρτέρια από κυνηγούς άλλων συλλόγων. Με απλά λόγια άλλος έσπειρε και άλλος θέρισε. Άραγε, πόσο αλτρουιστές είναι οι κυνηγοί της Κομοτηνής για να σπείρουν πάλι;
- Ο υβριδισμός των θηραμάτων. Ο Δρ. Στ. Μπασουράκος έγραφε στην Κυνηγεσία & Κυνοφιλία για τον υβριδισμό της ορεινής πέρδικας με την τσούκαρ στα κρατικά εκτροφεία εδώ και τέσσερις δεκαετίες. Η απαγόρευση των απελευθερώσεων τσούκαρ στην ηπειρωτική Ελλάδα έγινε μόλις τα τελευταία δύο έτη, με εξαίρεση τις Ελεγχόμενες Κυνηγετικές Περιοχές όπου συνεχίζεται η απελευθέρωση της τσούκαρ. Που είναι λοιπόν η προστασία των ειδών πέρδικας; Να γίνει όμως και μια ακόμα ερώτηση, στην Ελλάδα υπάρχουν δύο υποείδη πέρδικας τσούκαρ, η *Alectoris chukar cypriotes* και η *A. c. kleini*, υπάρχει μέριμνα ώστε το κάθε υποείδος να απελευθερώνεται στην περιοχή εξάπλωσής του;

Συμπέρασμα: είναι στραβό το κλήμα το τρώει και ο γάιδαρος.

Επίλογος

Η θήρα και τα θηράματα αποτελούν για τον κυνηγό ένα κομμάτι, μια πτυχή της ζωής. Μια πτυχή της ζωής που φέρνει τον άνθρωπο στο δάσος να ακούει το θρόισμα των φύλλων και το κελάηδισμα των πουλιών. Μια πτυχή της ζωής που φέρνει τον άνθρωπο ξημέρωμα του φθινοπώρου στον κάμπο να νοιώθει τη ζεστασιά των πρώτων ηλιακτίδων, και από την άλλη, να τον μεταφέρει στην ακροθαλασσιά, να δέρνεται αδιαμαρτύρητα από τον βοριά ένα σούρουπο του Γενάρη. Μια πτυχή της ζωής που έκανε και τον Ξενοφώντα πριν 2.400 χρόνια να ξεχνά ότι επιθυμεί βλέποντας τα σκυλιά του να κυνηγούν. Αυτή είναι η πτυχή της ζωής του σύγχρονου Έλληνα που βοά κάτω από την ταφόπλακα της αδιαφορίας και όχι μόνο...

Κάπως έτσι ίσως να προκαλείται το ερώτημα: κατάφεραν ή όχι ο στρατηγός Μακρυγιάννης και οι λοιποί αγωνιστές του 1821 να διώξουν τον εχθρό; Η απάντηση μπορεί να είναι ακόμα και... όχι, αν, αναλογιστεί κανείς, ότι ένας εχθρός πέραν της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ανάγκαζε τον Μακρυγιάννη να λείπει μετά την απελευθέρωση: «Εάν επρόκειτο να πάει μπροστά η πατρίδα μου δέχομαι να μου βγάλουν το ένα μάτι. Με το άλλο θα βλέπω την πρόοδο της πατρίδας και θα χαίρομαι. Τι να τα κάνω και τα δυο τα μάτια και να βλέπω την πατρίδα μου και να στεναχωριέμαι;»